

DANICA.

CERKVEN ČASOPIS ZA SLOVENSKE POKRAJINE.

Rojstvo Marije Device.

Blagor jim, kateri ohranijo moja
pota.

(Preg. 8.)

Če se rodi na zemljo Adamlji sin ali Evina hči — pač mnogokrat zavlada veliko veselje. In to v mali kočici, kjer vse kaže tako, da bo novorojenček ali novorojenka tu na zemlji le trpin in trpinka in da jima vtegne milo solnce redkokrat posijati skozi borna vrata. — Koliko bolj pa to še le na kraljevem dvoru, kjer se vladarju in ljudstvom budi ta nada, da bo novorojenec, zrastel v moža, v trdni roki znal držati žezlo in da bo na blagostan vodil državo in narod; ali da bo novorojenka kakor čednostna cesaričina svit novega kraljevega venca naklonila svoji rodni deželi.

Dragi! Tako med nami, ki z omejenim vidom gledamo v prihodnost.

A današnji praznik nam pa sv. cerkev riše pred oko oblagodarjeno deklico, ki je v revščini rojena dvignila se nad vsa človeška bitja in tudi nad stvarjene duhove — kraljico angeljev in nas ljudi, nebeško preblazeno Devico.

Kako je krščanski svet Marijino rojstvo od nekedaj slavil in je slavi še danes — o tem v svoje blaženstvo to uro.

*

Stara krščanska šega redoma ne praznuje rojstnega dne na svet — saj z izvirnim grehom obtežano prihaja to dete med nas in prav z rojstvenim dnem se mu pričenja neprenehana vrsta tistih težav in bojov

živenja, ki so slednjega dedščina na zemlji. — Pač pa krščanstvo od nekedaj svetkuje imendan, ker svetniško ime spominja sv. krsta in ob tem sv. činu sprejetve v cerkev, koje udje smo vsi mi.

Iz podobnega vzroka praznuje sv. cerkev ne rojstva, nego večidel smrt svojih svetnikov; saj je njihov smrtni dan tu na zemlji postal prav njihov rojstni dan gori v nebesih. Zato beremo v Pridigarjevi knjigi: „Boljši je smrtni od rojstnega dne.“ (7, 2.)

A z Materjo božjo pa je drugače. Saj je bila ona brez izvirnega greha spočeta in z njenim rojstvom se nam je čisto blizu pomaknilo odrešenje človeškega rodu. Le težko bi bilo dobiti o tej resnici lepših besedi, nego je cerkveni služabniki v svojih molitvah izgovarjajo današnji njen praznik. Glase se: „Tvoje rojstvo, o Bogorodica-Devica, je vsemu svetu naznanilo veselje — saj je iz tebe izšlo solnce pravice: Krist naš Bog, ki je razrešivši prokletstvo dovedel nam blagoslov in smrt premagavši podaril nam večno življenje.“

Brezdvomno je Nestorjeva kriva vera, ki jo je obsodil l. 431. cerkveni zbor v Efezu, povod bila temu, da se je kmalu potem Marijino rojstvo jelo počastvovati z novim cerkvenim godom. Carigrajski patrijarh Prokel († 446) je namreč zapustil slavgovor na Marijino rojstvo, ko n. pr. sv. Avguštín še nič ne piše o tem godu. V zahodnji cerkvi in sicer v Rimu, so tudi že koncem 5. stoletja slovesno praznovali Marijino rojstvo.

Od nekedaj zavzema Marijino rojstvo med njenimi prazniki — tako zvanimi godovi „Naše ljube Gospe“ — odlično mesto.

Pevci Marijinih pesmic; krščanski umetniki so svojimi umotvori od pamtiveka kar tekmovali v proslavljanju te, ki je svojim rojstvom vzradostila vesoljno zemljo. Že l. 688. se je slavilo Marijino rojstvo s sijajnim obhodom in na veliko krajih so v srednjem veku snovali ta dan procesije.

Papež Inocencij IV. je na lijonskem cerkvenem zboru l. 1245. v znak zahvale za Marijino pomoč zaukazal cerkveno 8 dnevno Marijinemu rojstvu v čast.

Ljudstvu pa, kojega znamenovanja so zmiraj zanimiva in poučna, jelo je nazivljati današnji dan „Mala Gospojnica“, kakor mu je Marijin vnebohod „Velika Gospojnica“. Pri nas ta lepi naslov nikjer ni tako naveden, kakor med koroškimi Slovenci.

Veliko poučnih poljskih, vremenskih in hišnih pregovorov raznih narodov se suče krog Marijinega rojstva. Ruski se glasi: „Sv. Jurij kravam preskrbljuje travo, sv. Elija (20. julija) spričenja žetev in Marijino rojstvo jo končuje.“ Na otoku Sardiniji trdijo: „8 dni pred in 8 dni po Marijinem rojstvu pričenjamo jesen.“ Nemci menijo: „Nebo če Šmarna malega rosi — z dežjem ne jenja 4 tedne dni.“ In: „Marijinega rojstva dne — nam lastovke na jug zleté.“ Še drugod se čuje med priprostim ljudmi: „Na Oznanjenje lučko deni v stran — na Rojstvo Deve zopet z njo na dan;“ ker od 25. marcija postaja luč vedno bolj nepotrebna, a z 8. septembrom pa sili nazaj na naše mize.

Doma pri nas in istotako v tujini je prav Marijino rojstvo oni praznik, ko se ljudstvo v večih množinah zbira na njenih svetiščih. — Mnogim vas bo znano, da je danes, Malega Šmarna dan, največji shod pri Materi božji na blejskem otoku. Od nekedaj vrejo sem božjepotniki z vseh strani in kakor oživali se ti vidijo semtertje gorski prehodi na Karavankah iz Koroškega na Kranjsko. — Tudi božja pot na štajarski zemlji: Marijino Selo — ki bi jo smeli imenovati avstrijsko Loreto — se najbolj ob-

iskuje na današnji Marijin dan. To le dva izgleda za njih mnogo.

* * *

Dragi! Z vso sv. vnemo Marijino rojstvo proslavljajoč upamo, da bo to praznovanje — kakor veselje oznanja vesoljnemu svetu — tudi nam tu zbranim v blagoslov, unstran groba pa v zastavo večnega življenja. Amen.

XIII. nedelja po Binkoštih.

(Sladkega Marijinega imena.)

In devici je bilo ime Marija.
(Luka 1)

Ni je stvari na svetu, da bi bila brez imena. Kamen v temnem naročju zemlje; pestra cvetica na trati; divja ter nevarna nam žival v gozdu in toliko potrebna domača v hiši, v hlevu in na polju — vsaka nosi svoje nas zanimajoče ime.

Če brezumno stvarstvo tako, koliko mileje nam bode po božji podobi vstvarjenega bližnjika ime. In res, kako ljubke oblike stvarjajo ljudje, da je pridevlejejo svojim najdražjim bitjem krog sebe.

Dragi! A če tudi toliko lepih in dragih imen — ena vender le je; le ena, koje častito ime, razun Jezusovega sladkega imena, praznujemo kakor prvo na zemlji. In prav današnja nedelja — vsakokrat takoj naslednja Mali Gospojnici — je posvečena temu Marijinemu imenskemu spominju.

Če so nam imenovanja v naravi in v človeštvu tako važna, velikrat tudi tako draga — pripravno bode brezdvomno, da se vglobimo prav danes v pomen imena Marije, svoje nebeške priprošnjice.

Zadnji Marijin god je bilo njeno rojstvo; rojstvu na zemljo naj sledi danes proslava njenega sladkega imena.

Ko se sprijaznimo s pomeni njenih raznih imen, bode nam toliko lože — oprtim na svojstva teh njenih znamenanj — za pomoč jo klicati v mnogovrstnih potrebah našega življenja.

*

„Morska zvezda“ vsled besedi velikega Marijinega častilca sv. Bernarda pomenja

judovska oblika „Mariam“ ali „Mirjam“, po naše ime Marija. Brezdvomno je posnel to znanovanje sv. Bernard po učenih razlagah v svoji dóbi najtehtnejega poznavalca hebrejskega jezika sv. Hieronima, našega rojaka. — Le malo prispodob je toliko resničnih, kolikor navadnih od one — da je človeško življenje kakor vožnja po velikem vodovju, po morju. Kolikokrat se na tej mokri površini v krhki čolnič zaganja valovje, vgonobiti hoteč drznega ali pa le bolj nesrečnega veslarja. Kolikokrat bi ga bil že zagrnili vodeni grob, da mu ni bilo zvezde Marije na obzorju, kazoče mu rešilno pot sredi izmed morskih čeri.

„Gospa“ ali „naša gospa“ znači nadalje ime Marija. In po pravici se mora zvati Marija gospa zemskim stvarém; zapovedujoča gospa vsem stvarém — saj je onemu mati, ki mu služi vse pod solncem rado, ali nerado: ker tudi peklenške temine se stresaje vklanajo Sinovim torej ob enem Marijinim, t. j. poveljem nebeške in, dragi — tudi „naše gospé.“

„Vzvišenka“ pomenja še ime Marija. Vzvišena nad vse stvarstvo: nerazumno ali razumno; vzvišena nad vse nas, nad vse človeštvo na zemlji; vzvišena nad bivalce neba, tudi nad angelje. Vzvišena; ali vender le tolike ponižne milobe, da je ni zavedne stvari, ki bi se bližati ne upala tej najveličastnej in ob enem najskromnej stvari — Mariji.

„Razsvitljevalka“ ali „svetilo“ tudi še znači ime Marija. Luč — kaka vteha v mračnih blodnjah tvojega duha in v blodnjah svetá. Vsaj v malo krepilo je luč, kadar se prižge bolniku, ki cele noči ne more do miru in pokoja in ti niti očesa ne zatisne v tej strašilni temini. Gori v višavo do Jezusa plamti svit Marijine luči in preséva od doli na zemlji najtemneje nižave. Tu pa krog na okrog odsvita ta Marijina luč razgrevajoč bolj še naše duše, nego naša telesa. Rešen si, dragi, če se ti prikaže te nebeške luči žarenje!

*

Dragi! Na to „morsko zvezdo“ — v Marijo poglej in kliči, če te v pogibelj zaganjajo viharji izkušnjav. Poglej in kliči v

njo, če ti vznemirjevanja tesné srce. Če te mečejo sem ter tje valovi napuha, častiželja ali nevoščljivosti, glej v zvezdo in kliči Marijo.

Ozri se gori v to nebeško „Gospo“ iz Jakobovega rodu, izvoljenko izraelskega ljudstva in vseh ljudstev na zemlji; slava je svojega ter slava in pribežališče vseh narodov na zemlji.

Na to „vzvišenko“ glej iz revnih svetnih tukáv. Če ti bo ona zaščitnica, ni se ti bati; če te bo ona vodila, ne opešaš in na samem sebi spoznaš, kako po pravici je tej vzvišenki dano bilo ime Marija.

V Marijino „luč“ nevtrujeno tvoje oko — ono luč, koje najsvetlejši žarek je Jezus Krist; ono svetilo, ki ti presije vsak dvom; ki ti razprši vsako turobnost duha — tisto nebeško zarijo, ki ti milobno poséva v tvoje težave in nevarščine, ki ti razpršuje vse dvome tvojega duha: v nebeško „razsvitljevalko“ — Marijo. Ne daj si iztrgati njenega imena ne iz ust, ne iz srca. Saj, če gledaš na njen svit, ne zaideš; če jo poprosiš, ne bo ti obupovati; če misliš na njo, se ne varaš; če te ona drži, ne omahneš; če te ona štiti, ne premaga te nobena sovražna oblast.

* * *

Tem potom vsi vi, dragi, do naše nebeške priprošnjice — in prepričate se kmalu, kako po pravici se imenuje in je v naš prid Marija — ta „morska zvezda;“ „naša gospa;“ „vzvišenka“ nad nami; naša „luč“. Amen.

Slepi Matiče.

Živenjepisne črtice

(Dalje.)

Ker je bil Matiče omikan človek, dober glasbenik in lepega krščanskega vedenja, imeli so ga duhovniki sploh radi, obiskovali ga pogostoma in se ž njim prijateljsko kratkočasil. On jim je pripovedoval marsikako epizodo iz minulih dni, jim zapel, ali na razna godala kaj zagodel. Marsikak kozarec dobrega Istrijanca se je izpil na takih sestankih.

Taka shajanja so v tistih davno že minulih časih, ko ni bilo družeb, ne čitalnic, ne

veselic, bila koristna in potrebna. Nadomestovala so sedanja brezštevilna kratkočasnja v današnjih društvih in veselicah.

Posebno velikega tedna se je ubogi slepec zelo veselil. Pri njem so se pred božjo službo pevci učili in vežbali in njegov krepki bas se je potem mogočno razlegal po božji hiši. Še se spominjam smešne dogodbe, ko je cerkvenik pozabil pripraviti šibo gospod dekanu, da bo vdaril po jutranjicah po stopnicah oltarjevih. Dečki nemirni so komaj čakali, da jim pride zaželeni trenutek. S klepetci, ropetuljami, s škrinjami, ki so bile včasih tako velike, da sta jih mogla dva nositi, so škripali in pazljivo gledali, kedaj bo dekanova šiba dala znamenje. Cerkovnika je rešila iz zadrege Matičetova palica, izdreti mu jo je hotel iz rok. Matiče se je vpiral, dokler mu ni šepnil, naj jo posodi gospodu dekanu. Zdaj še le se je začel vdarec po oltarjevih stopnicah, otroci pa so vdarili na svoje instrumente v treh salvah, da so si ljudje mašili ušesa. Matiče se je pa veselil, da je vdobil nazaj svojo najzvestejšo prijateljico, zvesto palico.

Posebno vesel in ponosen je bil Matiče o velikih praznikih, o slovesnih prilikah. O da si ga videl, kako zadovoljen in srečen je bil veliko saboto, ko so ga peljali pred nebom, ko so njegove pevke veselo in krepko prepevale Riharjevo vedno lepo »Zveličar naš je vstal iz groba,« ali pa o božiču ginljivo božičnico: »Poglejte, čudo se godi, kaj more pač to biti? — —.

Brez godbe, brez petja bi mu bilo življenje še bolj žalostno, še bolj pusto. Vsakokrat se je neizrečeno oveselil, ko ga je obiskal kak znanec ali prijatelj in mu kaj novega povedal ali bral. O kako je bil ginjen, ko je prvič slišal Klinarjev krasni četverspev »Le enkrat bi videl, kje solnce gor gre!«

Janez Bilc.

(Konec pride.)

Čez leto in dan.

(Potopisne črtice iz slovenske domovine).

„Na vse te reči se ozira
omamljeno moje oko.“

(Pesnik in skladatelj župnik
Luka Dolinar.)

Postaja Logatec, četrta od Ljubljane, stoji v prijazni obširni planoti. Ta kraj je bil znan že Rimljanom pod imenom »Longaticum.« Leži ob stari Dunajsko-Tržaški cesti. Krog l. 1845. sem v prvič videl ta prijazni kraj. Ni skoraj za verjeti, kak promet se je vršil takrat ob tej cesti in kako nekako prijetno je bilo letod potovati. Zlasti če je prišel človek na eno večjih postojank te ceste, n. pr. na Vrhniko, Logatec, Planino, Postojino v poludanskem času, našel je postrežbo najfinjše vrste, in če si je popotnik-pešec želel vozne prilike, dobil jo je za prav zmeren denar, bodi si ali za naprej, ali za nazaj. Koliko je imelo od ceste zaslužka tudi prebivalstvo teh krajev. A prihod železnice je vse to hipoma vkončal. Tako se suče in obrača svet.

V Logatec se steka cesta iz srebro-bogate Idrije. Blagor bi bilo pač naši deželi, ko bi bil ta sloveči in bogati rudnik njena last. Omenjam naj tudi še starodavne ceste čez Hrušico, ki je nekako v ravni črti vezala Logatec z Vipavsko dolino in Gorico. Zaradi samote menda je bila prišla ta cesta pozneje v nekako pozabljenost. Viharni vojskinci časi l. 1848. so jej nazaj dali zopet njeno prvotno veljavo. Logatec je lastna duhovnija od l. 1689., kar se nekako slabo strinja z njegovo sivo starostjo. Poprej je bil podložen Vrhnjski duhovniji. — Od Logateca naprej vodi železnica po bolj samotnih, neobljujenih krajih. Postaja Planina se je ustanovila še le v poznejem času, in ni mi znano, kako daleč od nje stoji kraj ob stari Dunajsko-Tržaški cesti, ki jej je dal svoje ime. Bil sem tam dvakrat v svojih srečnih mladinskih letih. Lastno duhovnijo ima od l. 1631.; poprej je spadal pod Cirknico. V njegovi bližavi se nahaja sloveči Marijin božji pot »Planinska gora,« katerega pa, žal, videl še nisem. — Tudi Planina se gotovo ozira nazaj v svoje nekedanje srečne čase.

Bolj znamenita od postaje Planina je naslednja postaja Rakek. Kraj sam na sebi nima sicer nikakih posebnosti. Važen pa je v drugem oziru. Odtod pelje cesta proti severu preko župne vasi Unec v Planino. Še dokaj imenitnejša pa je južna stran. V kaki pičli uri se dospe v trg Cirknico in do slovečega jezera. Naprej pelje deželna cesta do Bloške Police, kjer se cepi v dva oddelka. Desni se ovija okoli sloveče Križne gore, ter vodi v Lož, Stari trg in dalje preko Babnega polja do meje Hrvatske. Po cesti k levi pa se pospne potnik na Bloško gorsko ravnino, od kjer se zamore naprej priti ali čez Lužarsko strmino v Velike Lašice ali pa po drugi cesti v Sodražico. Še eno naravsko čudo hrani neposrednja bližava Cirknice: šentkocijanski gozd in šentkocijansko duplino. Ob najboljši volji pa tega do sedaj še nisem videl. Za moja leta je sploh tudi dvomljivo, če še doživim, da bi videl.

Na Rakeku je krog kolodvora nakupljenega od sile merkantilnega lesovja, ki je zrastle na slovenski zemlji notranjske strani in sosedne Hrvatske. Izvozi in porabi pa se Bog vé, v katerem delu sveta. Približno veljajo tudi tu besede: »Drugi seje, drugi žanje.« —

Omenim naj tudi še, da je Rakek in okolica zgodovinsko znamenita zaradi krvavih bojov in prizorov med Avstrijo in Francozi, ki so se vršili letod l. 1813. Ker sem o tem že obširneje pisal v »Koledarju Mohorjeve družbe za l. 1874. (str. 189—201)«, in nekaj o Notranjskem tudi še v »Koledarju l. 1875 (str. 197.—207)«, ne morem tega tu zopet ponavljati. Zavračam torej častite bralce in bralke na omenjena dva letnika »Koledarja«, kedor jih slučajno ima in jih skrbljivo hrani. Žal, da imajo le premnogi veliko premalo skrbi za shranjevanje knjig družbe sv. Mohorja. S tem zanemarjajo velike in vmes zelo znamenite in važne zaklade našega slovstva. Ker sem o tem že »pri stvari«, naj pripletem še to, da sem naletel kakor eden najstarejših poverjenikov slavne Mohorjeve družbe tudi že na take nespametneže, ko sem jim prigovarjal plačilo letnine, da so mi dejali: »Saj imam že toliko knjig, da ne vem kam ž njimi.« Vsem takim bi se lahko reklo: Ne veš, kak

zaklad, kakošno hišno knjižnico že imaš za svoj dom. Če je ti ne znaš ceniti, morda tvoji nasledniki morebiti ne bodo taki!*

Ker sem že omenjal Cirknice, naj še dostavim, da je ona ena izmed starejših in odličnejših duhovnij naše dežele in školije. L. 1396. je bila podeljena (donata est) samostanu v Bistri. O Valvazorjevem času je štela 29 podružnic. —

Na daljni progi med Rakekom in Postojino se ne vidi posebnega, naj se vozi človek po njej o dnevu ali v noči. Po večjem je vsekana proga med skalovje. V bližavi znane stare stražnice, ki je bila tu nekedaj potrebna zaradi pogostnih roparskih napadov, prevaža železnica staro Dunajsko cesto. Po velikem ovinku smo zavozili na postajo Postojino. V tamnih nočnih obrisih se nam je pokazal tu nov oddelek notranjske strani tako zvana Pivka.

Viši učitelj Josip Levičnik.

(Dalje prihodnjič.)

Črtice o verskih in cerkvenih preobrazbah v Beli Krajini.

(Dalje.)

IX. Svetne in cerkvene pravice Zagreba do Bele Krajine.

Ker igra v cerkvenih razmerah svetno gospodarstvo veliko vlogo, moramo dobro poznati tudi to, če si hočemo jasnosti v cerkvenem. Kako je mogoče, da si Zagreb svoji jurisdikciji nad Belo Krajino in njenimi desetninami, kako ga spodrine Oglej, in kedo mu k temu pripomore, to pojasni pričujoči članek. Poseči je treba daleč nazaj.

Ko je bil Karol Veliki premagal Slovence v letih 791—796., vstanovil je mejno grofijo Frijulsko. Slovenski del mejne grofije je vladal Erih, ki si je podvrget l. 803. tudi Hrvate v Liburniji in Dalmaciji. Knez Lju-

* O naši dični Mohorjevi družbi pač veljajo besede slavnega Koseskega: »Iz malega zraste veliko!« Pred saboj imam knjižico: »Družba sv. Mohora leta 1852.« Iz te knjižice je razvidno, da je štela tistega leta 715 udov. Prihodka je imela 3054 gld., stroška pa 2375 gld. 47 kr. Družbi so stali na čelu: Andrej Einspieler, S. Rudmaš, Robida, Ant. Janežič. Kako je družba s tekom let napredovala, kažejo »Koledarji« iz poznejše dobe. Kedor jih ima in ga stvar zanima, pouči se lahko o tem sam.

devit je sicer oprostil Slovence nemškega jarma l. 819. in vstanovil slovensko neodvisno državo, a že l. 822. je moral zbežati pred frijulsko vojsko na Srbsko. Slovenci so prišli pod Frankovsko oblast. L. 828. so bile slovenske dežele ločene od Frijulskega in vteležene vojvodini Bavarski ter tako nemški državi. Istrski in goriški Slovenci so sprva prišli pod Italijo. l. 952. pa tudi pod nemško državo.

Slovenska zemlja se je od nemške države razdelila na več grofij in grofije na več graščinskih posestev, katerim so postali gospodarji večinoma Nemci. Na Koroškem se je vstanovilo l. 1012. vojvodstvo, na Kranjskem l. 1040. mejna grofija. Na Kranjskem je vladal l. 1058. mejni grof Ulrik, sin Popona iz Weimar-Orlamünde in Aiike, hčere isterskega grofa Veselina. Po soprogi je dobil Ulrik tudi mejno grofijo Istro. L. 1063. se je pa Ulrik oženil z Zofijo, hčerjo ogrskega kralja Bele I., sestro poznejšega kralja Ladislava. Drugo Ladislavovo sestro Jeleno je vzel v zakon zadnji hrvatski kralj Svinimir. Ta je umrl l. 1089. in po njegovi smrti je nastal zaradi naslednika na Hrvaškem domač razdor. S pomočjo Svinimirove vdove, kraljice Jelene, je prišel njen brat ogrski kralj sv. Ladislav v deželo in si je prisvojil Hrvaško ter postavil za kralja Almo, svojega sinoveca. Da bi mu vtrdil kraljevi prestol, vtemeljil je l. 1093. v Zagrebu škofijo, katera je segala na Kranjskem baje do Krke, tako da se je metliški okraj prišteval novi škofiji. Ali je to mogoče? Mogoče in prav verjetno je. Vstanovitelj zagrebske škofije, ki je obsegala tudi južni del Kranjske „Belo Krajino“ je lahko raztegnil cerkveno oblast tudi čez Kolpo, celo čez Gorišce proti Krki. To mu je bilo mogoče; prilika za njegove načrte nad vse vgodna. Cesar je bil namreč v tem času zamotan v dolgi prepir s papežem radi investiture in se ni brigal za državne, oziroma deželne meje na jugu. Mogoče je tudi, da je Ladislav Belo Krajino prištel zagrebski škofiji le zaradi tega, ker so jej bili hrvaški kralji pridobili mnogo posestev in desetini, ne da bi bili imeli deželno gospodstvo. V tem nas zlasti potrjuje istina, da so v treh stoletjih ogrski kralji in hrvaški bani vstanavljali po Metliškem nove cerkve

in s tem vtrjevali jurisdikcijo zagrebskemu škofu. Tako je baje zgradil ogerski kralj Bela III. (1173—1196) cerkev sv. Štefana v Semiču. Hrvaški bani so imeli še v poznejših časih po Metliškem mnogo svojih posestev in tedaj patronske pravice pri cerkvah, ki so se zgradile na njihovem svetu ali z njihovo podporo. Kapitelj zagrebski pa je imel cerkveno desetino.

Tako vsaj nekoliko vemo, kako si more lastiti Zagreb pravice v Beli Krajini. Kako pa pride v Beli Krajini Oglej in nemški red do istih pravic, katere si je vedno lastil Zagreb?

X. Oglej in n. v. red v Beli Krajini in nju pravice.

Mejni grof Kranjski Ulrik se je bil leta 1063. oženil z Zofijo, hčerjo ogerskega kralja Bele I., sestro kralja Ladislava: sestro Jelene, soproge zadnjega kralja Zvonimira. Imel je dva sina Popona I. in Ulrika ter dve hčeri Vilburgo in Rihardo. Zofija je prinesla baje Ulriku za doto ona posestva in desetine, ki so si jih bili hrvaški kralji pridobili v Beli Krajini. Podelil jih je bil Ladislav.

Vilburga, Ulrikova hči, se je omožila z grofom Konradom, Scheiern-Dachanskim, če-gar sin Konrad je postal l. 1153. vojvoda dalmatinski in hrvaški (meranski).

Popon I. je vzel za ženo Rihardo, sestro koroškega vojvode Engelberta II. Njegova hči Zofija se je omožila z Bertoldom II. iz Andechs in tega hči Matilda z goriškim grofom Engelbertom II. Agneza iz Andechs, ločivši se od Babenberžana Friderika, je vzela l. 1248. Ulrika III., sina koroškega vojvode Bernarda II. Prinesla mu je za doto eden del Metliških posestev Šponheimcev; drugi del jim je došel l. 1256.

Meranskega vojvode Bertolda IV. sin, Henrik IV., je imel za ženo Zofijo, grofico Višnjegorsko. Ta je videla, da so prebivalci po Metliškem še nekako paganski. Prosila je zato brata svojega soproga, očaka Bertolda, naj jih pokristijani. Posvetil je župno cerkev v Črnomlju 18. oktobra 1228., pridružil ji štiri cerkve na Metliškemu (in regione, que Metlica dicitur). Zofija je te cerkve obdarila z bogatimi posestvi. Naklonila je bila Zofija

tudi desetino te pokrajine oglejski cerkvi. Zato nahajamo v zapisniku patrijarške desetine iz leta 1323. med župljani Slovenske krajine tudi Belokranjske župe. Svetno gospostvo nad tem krajem je po moževi smrti (18. julija 1228.), katerega so pokopali v Zatičini, prevzela Zofija, ki je v dušni blagor svojega soproga, mejnega grofa Isterskega in brata očaka Bertolda obdarovala črnomaljsko in štiri druge cerkve te Krajine z obširnimi posestvi ter jim prepustila desetino v Metliški krajini. Ko je l. 1156. umrla v samostanu, prevzel je njeno dedščino Ulrik, koroški vojvoda. Dne 4. septembra l. 1268. je pa Ulrik te cerkve z vsemi posestvi na prošnjo svojega kapelana kranjskega vicedoma, bivšega črnomaljskega župnika Ivana, podaril nemškemu križevniku v Ljubljani. Ti so se koj naselili in prevzeli darovino in z njo župnije, ki so bile do tedaj samostojne. Dasi so prešle, kakor razvidno, vse pravice Zagreba na Zofijo, od te na Ulrika, na Oglej in po obeh na vitežnike, — pobiral je Zagreb še dalje desetino po Beli Krajini; pobiral jo je naddijakon gorški (ime nosi od hriba Gorice, onkraj Kolpe, kjer je bila župnija sv. Martina), kamor je spadala po tedanji razdelitvi zagrebške škofije Bela Krajina. Kmalu pa si je jel svojiti te pravice n. v. red in Henrik, črnomaljski komendator, je dal pobirati l. 1330. desetino, katero je doslej pobiral zagrebški kapitelj. Njemu so se pridružili vsi belokranjski župniki, ker jim je bil obljubil tretjino desetine.

(Dalje pride.)

„r“.

Tristoletnica Marijine družbe v Ljubljani.

(Konec.)

Izza leta 1624. do 1640. je trajala druga doba bratovščine Marije Device v nebo vzete. Tretja pa je napočila, ko se je odcepila od nje nova Marijina družba, namreč bratovščina rojstva kraljice angeljev varhov (sodalitas natae Reginae Angelorum Custodum). V stari Marijini bratovščini so ostali dijaki višjih razredov, a slušatelji, gramatike in sintakse so se oklenili nove bratovščine, ki ji je bil prvi predsednik jezuit o. Matej Prešeren.

Učenci jezuitskih latinskih šol, hoteč se

posvetiti službi Marijini, so se izprva vpisali v družbo rojstva angeljske kraljice. Ko so dospeli iz sintakse v poezijo, prepisali so jih v bratovsko knjigo Marije Device v nebo vzete. Leta 1648. je bilo 57 dijakov vanjo prepisanih.

Tak je bil razvoj bratovščine vstanovljene pred tristo leti. Družba Marije v nebo vzete je postala mati dvema Marijinima bratovščinama, namreč bratovščini Marije brez madeža spočete ali nemški in bratovščini rojstva kraljice angeljev varuhov. Poslednja se je imenovala manjša (minor), a bratovščina Marije Device v nebo vzete večja (major), obe pa sta se zvali latinski.

Bratovščine so se skazovale na zunaj zlasti pri cerkvenih obhodih. Vso svojo skrb so obračale na to, da se je dostojno vršila najimenitnejša cerkvena procesija o Telovem. Obe latinski bratovščini sta se kosali med seboj in z nemško, katera napravi na Telovsko nedeljo lepši oltar za omenjeni obhod. Za prvi blagoslov je narejala oltar večja bratovščina — dajal se je krog l. 1673. pred hišo grofa Blagaja, a drugi pred Burjakovim domom; za ta oltar je vselej preskrbela manjša posestrima. Izza l. 1708. je postavljala bratovščina Marije Device v nebo vzete svoj Telovski oltar ob vogalu šolskega poslopja blizu vodnjaka, ker so Blagajevi delali nekatere zapreke. Kadar se je zaradi deževja vršila procesija v cerkvi sv. Jakoba, dajal se je blagoslov 1. pri oltarju sv. Ignacija, 2. pri oltarju sv. Križa, tega je ozaljšala večja bratovščina, 3. pri oltarju žalostne Matere božje, ki ga je nalepotičila manjša bratovščina, in 4. pri oltarju Marijinega vnebovzetja; za ta oltar je poskrbela nemška bratovščina. Tako se je zgodilo leta 1737.

Večja latinska bratovščina je vprizarjala vsak veliki četrtek slovesen obhod na slavo trpečemu Kristu. Ko so odpeli v cerkvi sv. Jakoba psalm „Miserere,“ odšla je procesija iz imenovanega svetišča po Starem trgu preko sedanjega Hradskega mostu skozi Zlato luknjo na Novi (sedaj Turjaškega) trg. Obšedši ga se je vrnila po isti poti nazaj. Za procesijo so nosili po štiri podobe (symbola) predočujoče muko Gospodovo. Mnogo

vdeležencev se je grede bičalo; drugi so nosili križe na ramah posnemaje Zveličarja. Prvikrat je izšla ta procesija leta 1634. Isti dan, t. j. na veliki četrtek je manjša bratovščina vabila na obed dvanajst ubožnih staryev, katerim so plemeniti mladeniči vpričo velikašev univali noge.

(Konec prih.)

I. B.

Iz domovine.

Iz Trnovega pri Il. Bistrici. Znano je, da imamo v Trnovem že več let samostan ubogih šolskih sester „de Notre dame“, v katerem se je iz malega začetka razvilo veliko vzgojevališče za deklice in osemrazredna dekliška šola. Sedaj ima šolarice in vzgojenke ne le z Notranjskega, nego tudi z Reke, Opatije in celo iz Trsta. Število deklic, katere se morejo sprejeti je skoraj dopolnjeno. Zato se prosijo stariši, kateri bi radi izročili hčerke našim redovnicam v vzgojo in pouk, da je nemudoma zglasijo pri č. predstojnici zavoda. Pozneje sa ne bo mogla ozirati na njih želje.

B.

Trnovske podružne cerkve se lepšajo. Tako je med drugimi vdobila Jablaniška podružnica lep marmornat veliki oltar, kateri je stal v grajski kapeli v Jablanici gotovo stoletja. Oltar je posvečen Mariji Snežnici. Gospod dekan se je potrudil, da ga je cerkvi kupil. Prav da se ni odpeljal iz naše župe, lep umesten spomenik bo ostal domačiji. — Letos nas je Bog dosedaj obvaroval toče, bolezni, in drugih nezgod. Samo v sosedni Podgrajski župi je letos veliko ljudi pomrlo za neko vročnici podobno boleznijo. Sedaj je boljše tudi v tem oziru.

B.

Iz sveta.

Največje škofije. Vladikovine so različno velike. V Italiji in tam, kjer so škofije vrejene po italiskem vzorcu, kakor v Dalmaciji, so vladikovine majhne, šteječe primeroma po 100 do 200 tisoč katoličanov. Nekatere so celo še manjše. V stari rimski državi nemškega naroda, kjer so bili škofi hkrati knezi, so bile škofije večinoma velike — milijonske. Vseh milijonskih škofij je na svetu 38. Iz njih je v Avstroogerski in v Nemčiji po 8, v Belgiji in v Braziliji po 6, na Francoskem 3, v Italiji in v nekaterih drugih deželah po ena. Največ katoličanov šteje pariška škofija, namreč 3.340.000, prva za njo je Vratislavska z 2.668.000 škofljani.

B.

Protestantovsko bogoslovje je po svoji pretežni večini nepravoverno, t. j. zavrglo je še tisto vero, ki jo je bil ohranil Martin Luter. Na Nemškem je 17 protestantovskih bogoslovskih fakultet: iz njih so: giessenska, strassburška in jenska popolnoma neverne; vseskozi lutersko verna je bogoslovska fakulta v Erlangenu. Ostale so polovičarske. Vseh vernih profesorjev in docentov je 79, a nevernih 96. Med ljudstvom zlasti med omikanimi je razmera med pravovernimi in nevernimi še slabejša. Poučen v tem pogledu je slučaj, ki se je zgodil v Bremah. Pastorja Mauritzsa so obdolžili, da ne kršči več v imenu presv. Trojice nego v imenu dobrote, napredka, najvišjega lepega in dobrega bitja. Bremsko starešinstvo je proglasilo njegove krste za neveljalne in je ukazalo, da naj se tako krščeni — bilo jih je krog 600 — iznova krstijo. Toda njihovi roditelji so izjavili, da so zadovoljni s kustom pastorja Mauritzsa in da oporekajo proti ukrepu starejšinstva.

B. P.

„Danica“ izhaja vsak petek na celi pol in velja po pošti za vse leto 6 kron, za pol leta 3 krone, za četrt leta 1 krono 50 vin. Zunaj Avstrije velja za vse leto 7 kron; za Ameriko 9 kron. Ako bi bil petek praznik, izide „Danica“ dan poprej. V Ljubljani se dobivajo posamezne številke po 10 vinarjev v Lovro Blaznik-ovi trgovini na Starem trgu in v Ivan Pichlerjeve tabakarni na Kongresnem trgu.